

บทวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลอภิปรายผล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระของแต่ละหัวข้อการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ทางมานุษยวิทยา โดยมองสังคมชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ มีภูมิหลัง มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาจากสิ่งที่ปรากฏอยู่ ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ส่วนสำคัญ ๆ คือ

1. เทคโนโลยีทางการผลิตแบบดั้งเดิมของชาวบ้านสันทรายขาว
2. การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการผลิตของชาวบ้านสันทรายขาว
3. การพิสูจน์สมมติฐาน
 - 3.1 สมมติฐานที่ 1 การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการผลิตทำให้เกิดผลกระทบต่อสถาบันเศรษฐกิจ
 - 3.2 สมมติฐานที่ 2 การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการผลิตทำให้เกิดผลกระทบต่อสถาบันครอบครัว
 - 3.3 สมมติฐานที่ 3 การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการผลิตทำให้เกิดผลกระทบต่อสถาบันศาสนาและความเชื่อ
4. การวิเคราะห์ในเชิงทฤษฎี

การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงทฤษฎีนั้น ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีโครงสร้างและการหักล้าง (Structural - Functional Theory) ของแรดคลิฟ บราวน์ (Radcliffe Brown) เป็นหลักในการวิเคราะห์ โดยชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนหมู่บ้าน ที่จะส่งผลกระทบต่อโครงสร้างอื่น ๆ ในชุมชนเปลี่ยนไปด้วย รวมทั้งการทำหน้าที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

1. เทคโนโลยีทางการผลิตแบบดั้งเดิมของชาวบ้านลันทรายยาว

ในอดีตนั้นชุมชนบ้านลันทรายยาวเป็นชุมชนที่มีความผูกพันพึ่งพาอาศัยต่อกัน ชีวิตความเป็นอยู่มีความคล้ายคลึงโดยไม่แตกต่างกันมากมายนัก สภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้านจะมีลักษณะเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตนเอง การซื้อขายภายในชุมชนมีอยู่น้อย ส่วนใหญ่ใช้วิธีการแลกเปลี่ยนระหว่างของต่อของ ส่วนเกินที่เหลือจะแจกจ่ายช่วยเหลือในชุมชนเดียวกัน สภาพการผลิตมักจะทำให้เทคโนโลยีที่ประดิษฐ์คิดค้นจากวัสดุจากธรรมชาติที่มีในท้องถิ่น เช่น ระเบิดดินน้ำ ไถ คราด (เผื่อ) ฝาล ฯลฯ ที่ทำจากไม้ แรงงานการผลิตจะเป็นแรงงานคน แรงงานสัตว์เลี้ยงจากวัว ควาย เป็นต้น เทคโนโลยีต่างๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นจากการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมระหว่างชุมชนรุ่นต่างๆ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์คู่กับชุมชนตลอดมา

เศรษฐกิจของหมู่บ้านภาคเหนือ ก่อนปี พ.ศ. 2398 จัดอยู่ในระบบการผลิตแบบเลี้ยงตัวเอง (Self - sufficiency) แต่ละหมู่บ้านมีผลผลิตอย่างเพียงพอ การแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างหมู่บ้านมีน้อย จำกัดเฉพาะสินค้าที่ผลิตไม่ได้ภายในหมู่บ้าน เช่น เกลือ เครื่องใช้ที่ทำด้วยโลหะ แขนงทุกครัวเรือนทำเครื่องจักสานจากไม้ไผ่ในระแวกหมู่บ้าน เพื่อใช้เอง บริเวณลานบ้านและบริเวณทุ่งนา ชาวนามีที่ดินบางส่วนสำหรับปลูกฝ้าย แล้วเก็บฝ้ายมาปั่นด้ายเพื่อทอผ้าใช้เอง ชาวนาเลี้ยงสัตว์และเพาะปลูกพืชผลไม้เป็นอาหาร หรือบางครั้งก็อาจจัดหาอาหารประเภทปลาจาก ห้วย หนอง คลอง บึง ถึงแม้ว่าอาหารไม่เหลือเพียงพอที่สะสมเป็นส่วนเกินได้มากนัก แต่ก็เพียงพอในการยังชีพอยู่ได้ ถ้าไม่มีภัยธรรมชาติคอยรบกวน บ้านเรือนอาศัยก็จัดสร้างจากวัสดุประเภทไม้ไผ่ ทองตึง หรือหญ้าคา ซึ่งจัดหาได้ภายในท้องถิ่น ยารักษาโรคก็มีหมอประจำหมู่บ้านเป็นผู้ดูแลรักษา โดยใช้ยาสมุนไพรพื้นบ้าน ควบคู่กับวิธีการทางไสยศาสตร์ เครื่องอำนวยความสะดวกอื่นๆ ภายในบ้าน เช่น เชื้อเพลิง ก็ใช้ขี้ยา (น้ำมันยาง) น้ำมันหมู การแลกเปลี่ยนสิ่งของระหว่างหมู่บ้านจึงมีน้อย จำกัดในสินค้า

เข้าแคบๆ ตัดผ่านทุ่งนา ป่าเขา ไม่สะดวกในการติดต่อซึ่งกันและกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วจึงทำให้แต่ละหมู่บ้านแยกตัวออกอย่างโดดเดี่ยว ใกล้เคียงซึ่งกันมากนัก แต่ก็มีความสัมพันธ์และแรงเกะกันอย่างเหนียวแน่นในหมู่บ้านเดียวกัน ซึ่งแรงเกะกันอย่างเหนียวแน่น ก็เป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ส่งผลให้วิวัฒนาการเศรษฐกิจหมู่บ้านในภาคเหนือก่อน พ.ศ. 2398 เป็นเวลา 1,000 ปีหรือมากกว่านั้น มิได้มีการเปลี่ยนแปลง ระบบการผลิตแบบเลี้ยงตัวเองภายในหมู่บ้าน ได้เปลี่ยนแปลงเป็นระบบการผลิตเพื่อขายอย่างช้าๆ เมื่อได้ถูกบังคับให้มีการติดต่อค้าขายกับชาวตะวันตกในระบบการค้าเสรีประมาณกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 (ชูลีทรี ชูชาติ 2523)

ในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมนั้น ก่อนปี พ.ศ. 2398 สังคมหมู่บ้านสันทรายยาวมักจะมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น เพราะที่ประชากรยังมีอยู่ไม่มากนัก ประกอบกับพื้นที่การผลิตมักเป็นป่ารก ชาวนาจึงมีโอกาสขยายพื้นที่ได้ตามกำลังแรงงานของครอบครัว ซึ่งโดยเฉลี่ยต่อครัวเรือนหนึ่งๆ จะครอบครองที่นาประมาณ 20 ไร่ ซึ่งยังไม่เกิดการสะสมที่นา และมักใช้การแลกเปลี่ยนแรงงานร่วมกัน

การที่ชาวนาสามารถขยายที่ดินเข้าไปในที่ว่างเปล่า ได้ตามกำลังความสามารถของครัวเรือนนี้เอง จึงมีผลทำให้โครงสร้างของสังคมหมู่บ้านมีลักษณะกลมกลืน ปราศจากการแยกแยะออกเป็นส่วน ๆ หรือแบ่งแยกเป็นชนชั้นต่าง ๆ ดังปรากฏว่าในการทำการผลิต โดยเฉพาะการผลิตข้าวซึ่งเป็นอาหารหลัก ก็มิได้มีการแยกกันทำเป็นแต่ละครัวเรือน หากแต่มักจะเป็นการร่วมกันผลิต ในลักษณะการจัดการผลิตที่เรียกว่า "เกื้อด้วยกัน" กล่าวคือ ครัวเรือนทั้งหมดที่ร่วมบิดามารดาเดียวกัน แม้จะแยกครัวออกมาหลังจากแต่งงานออกไปแล้วก็ตาม ก็จะมีการรวมแรงงานกันในการผลิตข้าว โดยจะเก็บข้าวไว้ในยุ้งกลาง แล้วแต่ละครัวเรือนของคู่ ขยทั้งหลาย รวมทั้งครัวเรือนของบิดามารดาเอง ก็จะแบ่งข้าวไปบริโภคตามที่ต้องการ ลักษณะดังกล่าวก่อให้เกิดมีการขัดแย้งบ้างระหว่างครัวเรือนต่าง ๆ ของคู่ ขย แต่ก็สามารถรวมกันได้ในขณะที่บิดามารดายังมีชีวิตอยู่ และเนื่องจาก

มีความจำเป็นในการใช้แรงงาน ซึ่งแต่ละครัวเรือนอาจไม่มีแรงงานพอเพียงในตัวเอง จึงอาจกล่าวได้ว่าการใช้แรงงานในลักษณะเช่นนี้ เป็นการแลกเปลี่ยนแรงงานแบบ ลงแลกในลักษณะแรก ๆ

เทคโนโลยีทางการผลิตในหมู่บ้านมักจะใช้เทคโนโลยีง่ายๆ อาจเป็นเพราะ ชาวบ้านยังคงทำนาเพียงปีละครั้ง มิได้ทำการผลิตเพื่อขายเช่นในปัจจุบันจึงไม่มีความจำเป็นที่ต้องเร่งผลผลิตออกสู่ตลาด รวมถึงแรงงานในการผลิตก็มักจะใช้แรงงานร่วมกันในชุมชน ครัวเรือนจะเป็นหน่วยทางการผลิตที่สำคัญ ดังนั้นการผลิตแบบดั้งเดิมจึงส่งเสริมให้ชาวนาได้ใช้เทคโนโลยีที่มีในท้องถิ่นอย่างเต็มที่ ประกอบกับเทคโนโลยีที่ใช้นั้นเหมาะสมกับสภาพสังคมหมู่บ้านที่พึ่งพาอาศัยต่อกันโดยมิได้ทำลายธรรมชาติให้เสียความสมดุลย์ เช่นในปัจจุบัน

2. การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการผลิตหลังปี พ.ศ.2515 ของชาวบ้านบ้าน สันทรายยาว

ในปี พ.ศ. 2515 ชาวนาในหมู่บ้านสันทรายยาวได้มีการเปลี่ยนแปลงการเพาะปลูกข้าว จากเดิมที่เคยปลูกปีละ 1 ครั้ง ได้เปลี่ยนมาเป็นการเพาะปลูก 2 ครั้งต่อปี ด้วยการแนะนำส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่เข้ามาทดลองช่วยเหลือ และสาธิตการปลูกข้าวด้วยพันธุ์ข้าวชนิดใหม่ที่มีใช้พันธุ์พื้นเมืองในแปลงนาของ ชาวนา การเปลี่ยนแปลงในครั้งนั้นได้ส่งผลให้ชาวนาในหมู่บ้านร้อยละ 90 ได้หันมาปลูกข้าว 2 ครั้งต่อปี และใช้พันธุ์ข้าวส่งเสริม เช่น พันธุ์ ก.ข. 6 , ก.ข.8 ทดแทนพันธุ์ข้าวพื้นเมือง เทคโนโลยีทางการผลิตอันทันสมัยได้ถูกนำมาใช้เพื่อเพิ่มผลผลิตและลดกำลังแรงงานลง ในปี พ.ศ.2519 ชาวนาได้ทดลองใช้รถไถนาเดินตามคันแรกของหมู่บ้านโดย นายแก้ว ดอนชัย เป็นผู้ทดลองใช้เป็นคนแรกจากการแนะนำของพ่อค้าในตลาดตัวเมือง เชียงราย หลังจากที่ได้ทดลองใช้ไประยะหนึ่งแล้ว ชาวনারายอื่นๆ จึงได้เห็นถึงผลประโยชน์อันจะนำมาซึ่งความสะดวกสบายและรวดเร็วโดยไม่ต้องดูแลรักษาอย่างใกล้ชิดเช่นวัวและควาย ดังนั้นชาวনারายอื่นๆจึงตัดสินใจหันมาใช้รถไถนา

เดินตามกันอย่างแพร่หลาย ทำให้ปริมาณของวัวควายได้ลดลงอย่างรวดเร็ว ชาวนาผู้มียาได้น้อยก็จะขายวัวควาย หรือทำการกัณฑ์เยี่ยมสินเพื่อนำเงินมาซื้อเทคโนโลยีอันทันสมัยเหล่านี้

สาเหตุและปัจจัยหลักที่ทำให้ชาวนาได้เปลี่ยนแปลงการผลิตจากดั้งเดิมมาสู่สมัยใหม่นั้นก็คือ นโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย เช่นชาติตะวันตกทั้งหลายนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรก (พ.ศ. 2504) ได้ถูกนำมาใช้พร้อมๆกับการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลให้กับชาวนา ซึ่งชาวนาผู้มีฐานะดีสามารถที่จะเดินทางติดต่อเข้าสู่ตัวเมืองเป็นประจำมักจะเป็นผู้รับเอาเทคโนโลยีอันทันสมัยก่อนผู้อื่นในหมู่บ้านแล้วจึงเผยแพร่ให้สู่ชาวনারายอื่นๆ เรียกว่าเป็นการติดต่อถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ซึ่งตัวชาวนาจะเป็นผู้ประเมินถึงผลประโยชน์ต่างๆ รวมทั้งทดลองใช้จนกระทั่งเริ่มยอมรับในเทคโนโลยีเหล่านั้น

ดวงจันทร์ เจริญเมือง (2535) ได้กล่าวไว้ว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา มีการเปลี่ยนแปลงฐานการเกษตรครั้งใหญ่ในจังหวัดเชียงรายจากเดิมที่ปลูกข้าวเหนียวและข้าวเจ้าเป็นหลัก มาเป็นการปลูกพืชไร่ ซึ่งรัฐให้คำแนะนำและส่งเสริมการปลูกเพื่อส่งออกไปยังต่างประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มยุโรป ในช่วงปีนั้นมีอัตราการเพิ่มจำนวนประชากรในจังหวัดเชียงรายมากที่สุดใภาคเหนือเนื่องจากมีชาวนาไร้ที่ดินอพยพเข้าไปบุกเบิกพื้นที่ป่าบริเวณชายขอบมาก เพื่อใช้เป็นพื้นที่เพาะปลูกพืชไร่ (Cash crop) ตัวใหม่

ในช่วงนี้มีบริษัทจากกรุงเทพฯ มาทำการเกษตรแบบมีพันธะสัญญา (Contract Farming) กับบริษัทรายย่อย โดยที่บริษัทมีเงื่อนไขและเทคนิควิธีในการผลิต รวมทั้งเป็นผู้จำหน่ายเมล็ดพันธุ์และอุปกรณ์ต่างๆ เกษตรกรรายย่อยต้องลงทุนซื้อกล้าพันธุ์ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ฯลฯ และบริษัทเป็นผู้รับซื้อตามเงื่อนไขที่ตกลงไว้ เช่น การปลูกข้าวบาสมати ของบริษัท สยามสตี จำกัด, การปลูกข้าวบาร์เลย์ ของบริษัท บุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด, การปลูกหญ้าหวาน ของบริษัท คิลปอดม จำกัด, การปลูกหน่อไม้ไผ่ ของบริษัท

ส่งเสริมโดยมีผล จำกัด เป็นต้น ความสัมพันธ์ของระบบ Contact Farming เป็นไป
ในเชิงธุรกิจ ไม่เหมือนระบบอุปถัมภ์ของการปลูกยาสูบ

หลังปี พ.ศ. 2519 แผนแผนการผลิตของชาวนาบ้านสันทรายยาวได้เปลี่ยน
แหล่งจากการผลิตแบบดั้งเดิม (Primary Production) ซึ่งหมายถึง การผลิตด้าน
เกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่โดยมีต้องใช้ทุนมากมายนัก มาสู่การทำเกษตรกรรมแบบสมัย
ใหม่ การเพาะปลูกจะมีการปลูกพืชชนิดอื่นซึ่งแตกต่างจากการปลูกข้าว เช่น ถั่วเหลือง
ถั่ว เป็นต้น ซึ่งมีลักษณะของความสัมพันธ์แบบผลิตตามสัญญามากขึ้น เทคโนโลยีที่ใช้ชาวนา
บ้านสันทรายยาวได้ใช้เทคโนโลยีอันสะดวกรวดเร็วแตกต่างไปจากเดิม คือ การนำ
เอารถไถมาเดินตาม ทุ้มเคมี สารกำจัดศัตรูพืช มาใช้อย่างแพร่หลาย เทคโนโลยีแบบ
ดั้งเดิมจึงค่อยๆสูญหายไปจากชุมชน

3. การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์

การวิจัยเรื่อง ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการผลิตที่
มีต่อวิถีชีวิตของชาวนาไทย มีสมมติฐานดังต่อไปนี้

- สมมติฐานที่ 1 การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการผลิตทำให้เกิดผล
กระทบต่อสถาบันเศรษฐกิจ
- สมมติฐานที่ 2 การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการผลิตทำให้เกิดผล
กระทบต่อสถาบันครอบครัว
- สมมติฐานที่ 3 การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการผลิตทำให้เกิดผล
กระทบต่อสถาบันศาสนาและวัฒนธรรม

ปัจจุบัน "เทคโนโลยี" ได้เข้ามามีบทบาทต่อสังคมมนุษย์ในภาคต่างๆ
อย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นผลมาจากการกระจายความเจริญจากภาคเมืองเข้าสู่ชนบท สิ่ง
เหล่านี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการการผลิตจากอุปแบบดั้งเดิมมาสู่แบบใหม่

เทคโนโลยีทางการผลิตจึงถูกนำมาใช้ทดแทนแรงงานสัตว์ ซึ่งสามารถลดขั้นตอนการทำงานที่ล่าช้าในอดีตให้รวดเร็วมากขึ้น แต่สิ่งที่ชาวชนบทได้เรียนรู้ และรับเอาเทคโนโลยีเหล่านี้เข้ามาสู่สังคมเกษตรกรรมในท้องถิ่นของพวกเขา อาจจะทำให้เกิดผลกระทบที่สร้างความรุนแรงต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของปัญหาทางด้านค่านิยม ความเชื่อท้องถิ่น ที่เริ่มสูญหายไปจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจของหมู่บ้าน มาเป็นระบบทุนนิยมเต็มตัว หรือประเด็นปัญหาในด้านอื่นๆ ที่ตามมาก็ตาม

เป็นที่น่าสังเกตว่า แผนและนโยบายในการพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมาในอดีตนั้น ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญชนบทเป็นอันดับรองจากเมือง และกิจกรรมการเกษตรรองจากกิจกรรมอุตสาหกรรม ถึงแม้จะมีการระบุเอาไว้ในแผนพัฒนาประเทศว่า สังคมชนบท ต้องได้รับการช่วยเหลือและพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาอุตสาหกรรมก็ตาม การยกระดับการอยู่ดีกินดีของประชาชนในชาติ ยังคงเน้นเป้าหมายเชิงเศรษฐกิจมากเกินไป เป็นต้นว่ามุ่งส่งเสริมทางการลงทุน การผลิต การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศให้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ (โมซิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์, 2524: 10) โดยมีได้มองถึงสภาพปัญหาและผลกระทบที่ตามมาในส่วนของชนบทเลยแม้แต่น้อย

ที่อาจถูกพิจารณาว่าเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศอีกประการหนึ่ง คือ การยอมรับเทคโนโลยี และวิทยาการสมัยใหม่เข้ามาในกระบวนการพัฒนาเร็วเกินไป จริงอยู่ การนำสิ่งอันที่ทันสมัยเข้ามาประยุกต์ก็โดยที่มุ่งจะยกมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้ดีขึ้น แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสภาพสิ่งแวดล้อมที่เป็นผลตามมา มักจะถูกมองข้ามไป หรือไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร การนำเอาความเจริญก้าวหน้าสมัยใหม่เข้ามาเป็นเครื่องมือพัฒนาเท่ากับว่า ระบบนิเวศน์ธรรมชาติของประเทศกำลังถูกเปลี่ยนไปสู่อีกระบบนิเวศน์หนึ่ง ซึ่งเน้นไปที่การเพิ่มผลผลิต (Production-oriented System) นั่นเท่ากับว่าเป็นการทำลายความมั่นคงของระบบนิเวศน์ และทำให้เกิดความไม่สมดุลย์ทางธรรมชาติขึ้น (มนัส สุวรรณ, 2532)

จะเห็นได้ว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้น มักจะทำให้วิถีชีวิตโครงสร้างสังคมชนบท
บางส่วนได้ถูกกลืนไปกับกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงที่ถูกครอบงำโดยความทันสมัย และ
วิถีการบริโภคที่ลอกเลียนแบบตัวเมืองมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญสำหรับแนว
ทางในการพัฒนาที่เกิดขึ้นกับสังคมชนบทในปัจจุบัน

การศึกษารูปแบบผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการผลิต
ที่มีต่อชาวนาไทย จึงเป็นการศึกษาที่ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในวิถีชีวิตสภาพของ
ชาวชนบท เพื่อเป็นแนวทางที่เสนอหลักการ กลวิธี แนวคิดการพัฒนา อันถูกต้องและ
สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของชาวไร่ชาวนาในชนบทต่อไป

8.1 สมมติฐานที่ 1 การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการผลิตทำให้เกิด
ผลกระทบต่อสภาพ เศรษฐกิจ

จากปี พ.ศ.2515 ที่ได้เริ่มเปลี่ยนแปลงการทำนาเป็นปีละ 2 ครั้ง ทำให้
เศรษฐกิจของหมู่บ้านเข้าสู่ระบบตลาดและการค้าจากภายนอก โครงสร้างของ
เศรษฐกิจได้เริ่มเปลี่ยนไป และได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจนเมื่อชาวนาได้นำเอารถ
ไถนาเดินตามมาใช้ในปี พ.ศ.2519 เป็นต้นมา ชาวนาที่ต้องการเทคโนโลยีอันทันสมัย
เหล่านี้ จึงจำเป็นต้องขายวัว ควาย ซึ่งเป็นมรดกที่ติดตัวมาตั้งแต่อดีต เพื่อนำมาลงทุน
ซื้อรถไถนาเดินตาม ซึ่งจะมีราคาตั้งแต่ 17,000 บาท ด้วยเหตุนี้ ชาวนาต้องขาย
ควายถึง 3 ตัว เพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีอันทันสมัย หลังจากปี พ.ศ.2519 เป็นต้นมา
สถิติการมีวัว ควาย ไว้ใช้งานของหมู่บ้านสังหารายชาวนาได้ลดลงอย่างมากจนถึงปัจจุบัน
ปรากฏว่าการใช้แรงงานควายในไร่นา ไม่มีให้เห็นอีกต่อไป ทนที่ชาวนาได้ใช้จ่ายลง
ไปจึงเห็นต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้นจากราคารถไถนาเดินตาม ซึ่งในปัจจุบันมีราคาถึง
25,000 - 30,000 บาท ต่อ 1 คัน ชาวนาที่มีรถไถนาเดินตามไว้ใช้ในหมู่บ้าน
ใช้ใช้รถไถจะอ้างว่ขอประโยชน์ในด้านการทุ่นแรงงาน และระยะเวลาในการผลิตเท่านั้น
ส่วนพืชสิ่งที่มีงบอกถึงการผลิตของชาวนาทางสังคมได้ชัดเจนขึ้น ผู้ที่มีรถไถนาเดินตามไว้
ครอบครอง จะเป็นผู้ที่มั่นคงความร่ของ มีเกียรติ และดูทันสมัยกว่า ดังนั้นชาวนา

จึงต้องดีนรน ขวนขวาย เพื่อให้ได้มาในสิ่งเหล่านั้นเอง

ในช่วงแรกของการนำเอาเครื่องจักรกลมาใช้ ในการเพาะปลูกของหมู่บ้าน สันทรายยาว ชาวนาได้ทำการทดลองไถในพื้นที่เพาะปลูกที่มีขนาดไม่ใหญ่โตมากนัก ปรากฏว่าชาวนายังไม่เคยชินต่อเทคโนโลยีแผนใหม่ ชาวนาส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่าการไถนาด้วยรถไถนาเดินตามจะยากกว่าการไถนาด้วยควาย เพราะกำลังเครื่องยนต์ที่มีความแรง แต่เมื่อได้ทดลองใช้ไประยะหนึ่งแล้ว ชาวนาที่ลังเลกลับตัดสินใจใช้รถไถ แทนแรงงานควาย ด้วยเล็งเห็นประโยชน์ที่สามารถร่นระยะเวลาการผลิต ซึ่งแต่เดิมการไถนาด้วยวัว ควายนั้น ระยะเวลาในการไถต่อ 1 ไร่ จะกินเวลา 3 วันเต็ม แต่เมื่อนำเอารถไถเดินตามมาใช้ ปรากฏว่ากินเวลาการไถต่อ 1 ไร่ เพียง 3 - 4 ชั่วโมงเท่านั้น เทคโนโลยีแผนใหม่จึงช่วยลดกำลังแรงงานลง และยังสะดวกรวดเร็วขึ้นกว่าแต่เดิมอย่างมาก แต่การนำรถไถนาเดินตามมาใช้ทดแทนแรงงานสัตว์นั้น จะส่งผลกระทบต่อในแง่เงินทุนที่จะต้องใช้จ่ายไปกับปริมาณน้ำมันที่เติมในแต่ละวัน ในวันหนึ่งๆ ชาวนาจะเสียเงินประมาณ 40 บาท ต่อวัน ซึ่งใช้เติมในปริมาณ 5 ลิตร (ลิตรละ 7 - 8 บาท) และยังไม่รวมกับค่าสึกหรอของเครื่องยนต์ ที่ชาวนาต้องดูแลรักษา ซ่อมบำรุงอยู่เสมอ ในขณะที่การใช้ควายไถเช่นอดีตนั้น ชาวนาสามารถลดต้นทุนการผลิตได้หลายเท่าตัว แม้จะกินเวลาช้ากว่าก็ตาม การนำเอาเครื่องจักรมาใช้ ในหมู่บ้าน จะมีความสัมพันธ์กับการผลิตอย่างเข้มข้นในช่วงที่ชาวนาต้องปลูกข้าว 2 ครั้ง ต่อปี และการปลูกพืชชนิดอื่นในช่วงพักดินระยะสั้นๆ สิ่งส่งผลกระทบต่อมากก็คือ ดินที่ทำการเพาะปลูกได้เสื่อมลงตามลำดับ จากการใช้ดินอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี รวมทั้งการขาดแคลนการบำรุงรักษาพื้นดินในการทำการเกษตรอย่างจริงจัง ในขณะที่พื้นที่การผลิตมีขอบเขตจำกัด มิได้ขยายออกไปในปริมาณที่เหมาะสม เพราะสภาพการถือครองที่ดินของหมู่บ้านมีไม่มากนัก เมื่อเทียบกับจำนวนครัวเรือนที่อาศัยในหมู่บ้าน ที่ดินที่ถือครองมีเพียง 50 % จากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ส่วนอีก 50 % คือครัวเรือนที่ไร้ที่ดินทำกิน ปัญหาแลผลกระทบทที่ตามมาก็คือ ครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินได้ใช้ที่ดินเพื่อการเพาะปลูกอย่างเข้มข้นในช่วงการฤดูกาลผลิตของแต่ละปี ทำให้ที่ดินเสื่อมสภาพลงอย่างรวดเร็ว อีกทั้งได้มีการนำเอาปุ๋ยเคมีและยากำจัดศัตรูพืชมาใช้ในช่วงที่ต้องการ

เร่งผลผลิตในการเพาะปลูกข้าวเป็นหลัก ปริมาณปุ๋ยเคมีที่ใช้ขึ้นได้เพิ่มมากขึ้นหลังจากฤดูกาลเพาะปลูกข้าวนาปีได้เริ่มต้นในช่วงเดือนสิงหาคมของปีนั้น ๆ ชาวนาจะเร่งใส่ปุ๋ยเคมีเพื่อให้ต้นข้าวเจริญเติบโตทันต่อการเก็บเกี่ยวเมื่อสิ้นฤดูกาลผลิต จากการวิจัยพบว่า ชาวนาในหมู่บ้านร้อยละ 95 ได้มีการใส่ปุ๋ยเคมี ในขณะที่ผลผลิตมิได้เพิ่มขึ้นในปริมาณที่มากกว่าในอดีตที่เคยใช้ปุ๋ยธรรมชาติ (เฉลี่ยแล้ว 80 ถังต่อไร่) แต่สิ่งที่เห็นได้ชัดก็คือ สภาพของพื้นดินที่เสื่อมโทรมลง ขาดแร่ธาตุตามธรรมชาติ เพราะปุ๋ยเคมีที่ชาวนาใช้นั้น ทำให้ดินจับตัวแข็งกระด้าง ไม่ร่วนซุยเหมือนอย่างแต่ก่อน อีกทั้งยังทำลายระบบนิเวศน์วิทยา และทำลายดินให้เลวลงไป เพราะการใส่ปุ๋ยอาจไม่เหมาะสมกับดินที่ใช้ เพราะขาดการศึกษาถึงภาวะความเหมาะสมเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ย และปุ๋ยเคมีดังกล่าวก็ได้มีผลกระทบต่อสัตว์ เช่น ไล่เดือน หอย และปลา ทำให้เกิดโรคระบาดได้ง่ายขึ้น ปัจจุบันชาวนาที่เข้าไปจับสัตว์น้ำในแหล่งน้ำทางการเกษตรภายในหมู่บ้านเพื่อมาบริโภค มักจะเกิดโรคต่างๆ ที่เกี่ยวกับทางเดินอาหารมากยิ่งขึ้น จากสถิติของจำนวนผู้ที่เข้ารับการรักษาของสถานีอนามัยประจำตำบล พบว่า ร้อยละ 65 ของผู้เจ็บป่วยในหมู่บ้าน มักจะเป็นโรคที่เกี่ยวกับทางเดินอาหาร และเป็นผลมาจากการจับสัตว์น้ำที่มีพิษต่างๆ มาบริโภคโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ดังนั้นการเร่งผลผลิตให้ทันต่อความต้องการของตลาด จึงทำให้ชาวนาได้รับผลกระทบจากการบริโภค สิ่งมีพิษเข้าสู่ร่างกาย และชาวนาก็ได้มีการพ่นยากำจัดศัตรูพืชในไร่นา ซึ่งสารพิษดังกล่าวนี้จะแพร่เข้าไปในไร่นาและอากาศ ทำให้ฟุ้งกระจายไปติดพืชพันธุ์และสัตว์อย่างอื่นที่มีในธรรมชาติ เช่น ผักทั่วไป หรือปลาในหนอง อันจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของชาวนาที่ต้องพึ่งพาพืชพันธุ์หรือสัตว์ดังกล่าวมาเป็นอาหาร

จากการนำเอาเทคโนโลยีการผลิตแบบสมัยใหม่มาใช้ขึ้น จะส่งผลให้ชาวนาเข้าไปผูกพันกับระบบสินเชื่อ ในแหล่งเงินทุนต่างๆ มากขึ้น เช่น แหล่งเงินกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์, พ่อค้าคนกลาง, ธนาคารพาณิชย์ต่างๆ เหล่านี้ระบบตลาดซึ่งแต่เดิมมีลักษณะการแลกเปลี่ยนกันภายในชุมชน ปัจจุบันได้มีการขยายตัวของธุรกิจการตลาดเข้ามาสู่ชนบท ชาวนาได้รับข่าวสารใหม่ๆ เพิ่มขึ้น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงพันธุ์ข้าวจากพันธุ์พื้นเมืองมาเป็นพันธุ์ส่งเสริม ที่ต้องพึ่งพาการใช้ปุ๋ยเคมี

ยากำจัดศัตรูพืชในการผลิตแต่ละครั้ง ชาวนาจึงต้องสูญเสียเงินทองไปกับการกู้ยืมจากแหล่งเงินทุนต่างๆ เหล่านี้ อีกทั้งพ่อค้าคนกลางก็ได้สร้างเงื่อนไขข้อผูกพันกับชาวนาในการให้สินเชื่อ ที่เป็นปุ๋ยเคมี ยากำจัดศัตรูพืช ยาคุมหญ้า โดยคิดอัตราดอกเบี้ยที่สูง ความผูกพันดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อชาวนาตกอยู่ในสภาวะหนี้สินตลอดมา ลักษณะการให้สินเชื่อ นั้น หากชาวนารายได้ต้องการซื้อปุ๋ยเคมีเป็นเงินสด ก็จะคิดกระสอบละ 250 บาท หากเป็นเงินเชื่อก็คิดในราคา 350 บาท ส่วนยาคุมหญ้ายึดกระสอบละ 250 บาท เงินเชื่อ 280 บาท เป็นอย่างต่ำ โดยจะกำหนดจ่ายเป็นรายเดือน ส่วนแหล่งสินเชื่อที่เป็นเงินสดนั้น ชาวนาจะต้องนำเอาโฉนดที่ดินไปค้ำประกันเงินกู้จากแหล่งสถาบันการเงินต่างๆ ในรอบปีที่ผ่านมามีชาวนาในหมู่บ้านจึงตกเป็นหนี้สินแทบทุกครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำนา จากการวิจัยได้พบว่า แหล่งเงินทุนที่ชาวนาได้กู้ยืม ทั้งที่เป็นแหล่งเงินทุนนอกระบบและในระบบ มีดังต่อไปนี้

ทุนส่วนตัว	50 %
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	20 %
ญาติพี่น้อง	10 %
พ่อค้าคนกลาง	20 %

อาจจะกล่าวได้ว่า เงินทุนที่ชาวนาได้กู้ยืมมานั้น ส่วนหนึ่งก็เพื่อนำไปลงทุนทางด้านการผลิต จากค่าใช้จ่ายในฟาร์มที่สำคัญๆ เช่น ค่าปุ๋ยเคมี และยากำจัดศัตรูพืช เป็นต้น ส่วนที่เหลือจะเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ปัจจุบันได้เกิดความไม่สมดุลย์เกี่ยวกับรายรับรายจ่ายในครอบครัวชุมชนชาวนาอย่างเด่นชัด เมื่อเศรษฐกิจของหมู่บ้านมีลักษณะผูกพันกับตลาดเป็นหลัก รายจ่ายของครัวเรือนชาวนาได้เพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ผลผลิตกลับถูกกำหนดราคาจากพ่อค้าคนกลาง ค่าครองชีพสูงแตกต่างจากสังคมสมัยก่อนอย่างเห็นได้ชัด และที่สำคัญก็คือ ชาวนาต้องตกเป็นหนี้สินในสภาพที่ไม่อาจหลุดพ้นได้

การเปลี่ยนแปลงทางด้านผลผลิตของชาวบ้านสันทรายยาว ได้ส่งผล

กระทบทำให้ชุมชนมีอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น ซึ่งแต่เดิมชาวนาในอดีตที่มีลูกหลานก็มักจะให้ลูกหลานได้ทำนาสืบทอดต่อไป แต่ปัจจุบันโครงสร้างทางเศรษฐกิจได้เปลี่ยนไป เครื่องจักรกลได้เข้ามาทดแทนแรงงานสัตว์เพื่อย่นระยะเวลาให้เร็วขึ้น ทำให้ครอบครัวชาวนาในปัจจุบันมีเวลาว่างที่น้อยลงกว่าในอดีต เพราะต้องทำการผลิตอย่างเข้มข้นในพื้นที่เดิม อีกทั้งได้เกิดอาชีพทั้งอาชีพหลักและอาชีพรอง เพื่อให้ได้มาซึ่งเงินตราเพื่อแลกเปลี่ยนกับปัจจัยยังชีพในชีวิตประจำวัน ในภาวะที่เศรษฐกิจบีบบังคับ ชาวนาในปัจจุบันได้ประกอบอาชีพเสริมในช่วงที่ว่างจากการทำนา เช่น รับจ้างทั่วไป กรรมกรรับจ้าง เป็นต้น ส่วนบุตรหลานของชาวนาก็กลายมาเป็นสาวโรงงาน หรืองานบริการอื่นๆ ในตัวจังหวัด จากการวิจัยพบว่า ปัจจุบันบุตรหลานของชาวนาในหมู่บ้านสันทรายขาว จะหันไปประกอบอาชีพอื่นถึงร้อยละ 80 นอกเหนือไปจากอาชีพทำนา และอาชีพที่อยู่ในความนิยมมากก็คือ การประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่รอบๆ หมู่บ้าน อันเป็นทางเลือกใหม่ของครัวเรือนชาวนาในสภาวะปัจจุบัน

เมื่อเศรษฐกิจได้เข้าไปผูกพันกับระบบตลาดมากยิ่งขึ้น ก็ได้ส่งผลกระทบต่อการผลิตขั้นพื้นฐานของชุมชนที่มีมาตั้งแต่ครั้งอดีต งานหัตถกรรมต่างๆ ที่คู่กับหมู่บ้านมาช้านาน เช่น การทอผ้า ซึ่งก็ได้สูญหายไป นวัตกรรมที่สินค้าต่างๆ จากตัวเมืองได้มีการหลั่งไหลเข้าสู่ชนบท เครื่องมือการผลิตที่สำคัญ อันได้แก่ ระเบิดดินน้ำ ก็ถูกแทนที่ด้วยเครื่องสูบน้ำอันทันสมัย สิ่งเหล่านี้คือตัวบ่งชี้ถึงสภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนต้องพึ่งพาปัจจัยยังชีพ โดยที่ชาวนามิได้ผลิตขึ้นเอง จากการวิจัยได้พบว่า เมื่อชาวนาได้เปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการผลิตมาสู่แบบแผนใหม่ ได้ส่งผลกระทบที่ทำให้ชาวนาต้องพึ่งพาตลาดภายนอกมากยิ่งขึ้น ความทันสมัยต่างๆ ที่ได้เข้าสู่ชุมชนชาวนาได้ทำให้การผลิตแบบพื้นบ้านหมดความสำคัญลง อีกทั้งตัวชาวนาเองก็ต้องทำการผลิตเพื่อแข่งขันกับเวลาจนไม่มีเวลาว่างเช่นอดีตในการสร้างสรรค์หัตถกรรมพื้นบ้าน ระบบตลาดจากในอดีตซึ่งเป็นระบบแลกเปลี่ยนของชุมชน ได้กลายมาเป็นระบบผูกขาดซื้อขายโดยพ่อค้าคนกลาง โครงสร้างทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปสู่การควบคุมและกำหนดจากปัจจัยที่มาจากภายนอกเกือบทั้งหมด สินค้าต่างๆ ที่นำมาขายกับชาวนาเป็นสินค้าที่นำมาจากตลาดในตัวเมืองซึ่งมีราคาแพง ในขณะที่ผลผลิตของชาวนามิราคาต่ำลง

ชาวนาต้องตกอยู่ในภาวะหนี้สินอย่างจำยอม ตลาดภายนอกได้เข้ามาบีบหนาท่อชาวนา ในฐานะเป็นตลาดที่ถูกควบคุมทางด้านสินเชื่อก การแปรรูป การขนส่ง หรือแม้กระทั่ง การกำหนดราคาที่ผ่านมาไกลโดยพ่อค้าคนกลาง ชาวนาจึงตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบแทบทุกทาง

สุเกสสินี สุภดิระ และมัทธนา สามารถ (2527) ได้กล่าวไว้ว่า การที่รัฐบาลได้ลงทุนพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่างๆ มากมาย เช่น การสร้างถนนเชื่อมหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลกับเมืองต่างๆ และเป็นที่ประจักษ์ดีว่าผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาดังกล่าวนี้ ทำให้หมู่บ้านที่เดิมเคยมีสภาพเป็นอยู่ง่ายๆ และมีเศรษฐกิจแบบยังชีพ กลายมาเป็นหมู่บ้านที่มีการผลิตเพื่อการค้า ซึ่งต้องเข้าไปผูกพันกับราคาสินค้าของตลาดระดับประเทศและระดับโลกมากยิ่งขึ้น

สิ่งที่เห็นได้ชัดจากการวิจัยครั้งนี้ ก็คือ เมื่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนในหมู่บ้าน ได้เปลี่ยนไปสู่กระบวนการของการตลาดและการเกษตรเพื่อการค้า มาตรฐานการครองชีพได้สูงขึ้น และได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านค่านิยมของการบริโภคในครัวเรือน ชาวนาเริ่มมีความคาดหวังถึงผลตอบแทนที่เป็นตัวเงินมากยิ่งขึ้น และมีความปรารถนาต่อสินค้านานาชนิดที่หลังไหลเข้าไปจากภายนอก ซึ่งเป็นอิทธิพลของการจูงใจในรูปแบบของการโฆษณา ซึ่งได้สร้างความกระหายต้องการให้กับชาวนา ค่านิยมของการบริโภคที่แต่เดิมเน้นความเป็นอยู่เรียบง่าย สมถะ ความโอปอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ กลับถูกดึงดูดด้วยตลาดทางเศรษฐกิจที่มีสินค้าและบริการมากมาย สิ่งเหล่านี้ได้สร้างค่านิยมการบริโภคอันฟุ่มเฟือยแก่ชาวนาโดยตลอดมา

จากการวิจัยพบว่า ชาวนาส่วนใหญ่ได้ขายที่ดินทำกินรวมถึงการกู้ยืมเงินตราจากแหล่งเงินทอนอื่นๆ เพื่อนำเงินมาซื้อเทคโนโลยีทางการผลิตต่างๆ เช่น รถไถนา เดินตาม เครื่องสูบน้ำ ฯลฯ อันจะนำมาซึ่งความสะดวกสบายแก่ชาวนาในการทำงานในฟาร์มแต่ละครั้ง แต่ก็มีชาวนาในบ้านสันทรายยาวจำนวนไม่น้อยที่เล็งเห็นถึงผลกระทบต่างๆ ที่ตามมา แต่ก็ไม่สามารถที่จะกลับไปทำการผลิตแบบดั้งเดิมได้อีก ด้วยเขาเหล่า

นั้นเกิดความรู้สึกกลัวว่าคนอื่นๆ จะล้อเลียนหรือดูถูก และทำการผลิตไม่ทันเพื่อนๆ ค่า
 นิยม ความรู้สึกนึกคิดแต่เดิมในอดีตได้เปลี่ยนแปลงไป ปัจจุบันชาวนาต้องพึ่งพาสินค้า
 จากภายนอก ค่านิยมการบริโภคได้ลอกเลียนแบบจากตัวเมือง สินค้าบริการต่างๆ
 เช่น โทรศัพท์ ตู้เย็น รถปิกอัพ รถมอเตอร์ไซด์ ฯลฯ ได้กลายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับ
 ชาวนาบ้านสันทรายยาวในปัจจุบัน

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้พบว่า เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการ
 ผลิตของชุมชนบ้านสันทรายยาว จะก่อให้เกิดความแตกต่างทางชนชั้นในสังคมหมู่บ้าน
 ขณะที่ความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบทุนนิยมได้เคลื่อนเข้าสู่สังคมนั้น ผู้ที่อยู่ใน
 ฐานะได้เปรียบมักจะเป็นผู้ที่มีอำนาจควบคุมการผลิต และเป็นผู้ที่มีทุนรอนสูงกว่าคนอื่น
 จากปัจจัยดังกล่าวมานี้ สามารถสังเกตเห็นถึงสภาพชุมชนที่ถูกครอบงำโดยกระแสแห่งการ
 เปลี่ยนแปลงและพัฒนา อันจะนำเอาปัญหาความแตกต่างทางชนชั้นมาสู่สังคมนาวนาได้
 อย่างชัดเจน ชนชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้านจะถูกกำหนดไปด้วยจำนวน
 ที่ดินที่ถือครองและทรัพย์สินสมบัติในรูปวัตถุ เงินตราต่างๆ ซึ่งจะแตกต่างจากในอดีต
 ที่ทุกคนในหมู่บ้านมีความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกัน การทำนาเป็นอาชีพหลัก ความสัมพันธ์
 เป็นไปในลักษณะที่มีการพึ่งพาช่วยเหลือกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวได้เปลี่ยนรูปเป็นความ
 สัมพันธ์ที่มีชนชั้นเป็นตัวกำหนดสถานะบทบาทในสังคมนาวนาบ้านสันทรายยาวที่เกิดขึ้นใน
 ปัจจุบัน

แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องความแตกต่างทางชนชั้นของชาวนาในชนบทนี้ มีผู้เสนอ
 ครั้งแรก คือ Lenin (1957) ซึ่งชี้ว่า การผลิตเพื่อการค้าและความสัมพันธ์ทางการ
 ผลิตแบบทุนนิยมที่เคลื่อนเข้าสู่สังคมนั้น จะเป็นตัวเร่งทำให้เกิดความแตกต่าง
 ทางชนชั้นในสังคม (Social Class Differentration) นั่นคือ การเปลี่ยนแปลง
 ของสังคมนั้นโดยการกระตุ้นของปัจจัยที่มาจากภายนอก จะมีลักษณะเด่นที่ทำให้เกิด
 ชวานารวย จำนวนน้อยพวกหนึ่ง และชาวนาจน จำนวนมากอีกพวกหนึ่ง วิธีการผลิต
 แบบทุนนิยมในการเกษตร จะส่งผลกระทบต่อชาวนาที่ยากจนอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้
 กล่าวคือ ด้วยความเสียเปรียบทางด้านทุนที่ใช้ในการผลิต ชาวนาที่ยากจนจะถูกบีบให้

นอกจากการข่งขันโดยอัตโนมัติ ในกรณีนี้ชาวนามิทางเลือก 2 ทาง คือเป็นชาวนารับจ้าง (Rural Labourer) หรือไม่ก็เข้าไปเป็นกรรมกรรับจ้างในตัวเมือง (Join the Urban Proletariat)

อาพันธ์ กาญจนพันธ์ (2527) ได้กล่าวว่า หลังจากทศวรรษที่ 1970 แล้ว ความแตกต่างในสังคมชาวนาแทบจะเรียกได้ว่า เป็นสิ่งที่เห็นจริงโดยไม่ต้องพิสูจน์เลยก็ว่าได้ เอกสารทางราชการก็ยอมรับว่ามีชนชั้นชาวนายากจนในชนบท อย่างไรก็ตามชนบทจะมีชนชั้นแตกต่างกัน แต่ก็มีใช้เรื่องของเทพประทาน หากได้มีการก่อตัวขึ้นและพัฒนาท่ามกลางความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงของวิธีการผลิตต่าง ๆ การจะเข้าใจสภาพความเป็นจริงดังกล่าวได้ ต้องเกิดจากการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดในการศึกษา ด้านโลกทัศน์ลงมาสู่ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมมากขึ้น

จะเห็นได้โดยชัดแจ้งว่า เศรษฐกิจของชาวนาต้องเข้าไปผูกพันกับระบบตลาด จากภายนอกมากขึ้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้ทำให้ชาวนาแทบล้มละลายในสภาวะเศรษฐกิจ และสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วนั่นเอง ดังนั้นจึงเห็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 ที่ว่าการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการผลิตทำให้เกิดผลกระทบต่อสถาบันเศรษฐกิจ

3.2 สมมติฐานที่ 2 การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการผลิตทำให้เกิดผลกระทบต่อสถาบันครอบครัว

สถาบันครอบครัว ถือว่าเป็นสถาบันหลักของชุมชนหมู่บ้านที่มีการก่อตั้งมาตั้งแต่ครั้งโบราณ ครอบครัวจึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นสถาบันที่ทำให้กำเนิดมวลสมาชิกของชุมชน และทั้งทำหน้าที่ตอบสนองต่อความจำเป็นของสังคม ครอบครัวในสังคมหมู่บ้านชนบท เป็นครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ภายในเครือญาติของชุมชนเดียวกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน มีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย สภาพการผลิตมีลักษณะการแบ่งงานกันภายในครัวเรือน สถาบันครอบครัวจึงมีส่วนร่วมเสริมสภาพอันเด่นชัดของสังคม

หมู่บ้านในชนบทได้เป็นอย่างดีแต่เมื่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนได้เปลี่ยนไปจากการผลิตแบบยังชีพมาเป็นการผลิตเพื่อการค้านั้น ได้ส่งผลกระทบต่อถึงสถาบันครอบครัวอย่างชัดเจน นั่นคือความสัมพันธ์ในรูปแบบของการช่วยเหลือแรงงานภายในเครือญาติ ได้เปลี่ยนมาเป็นการจ้างแรงงานเป็นรายวัน ครอบครัวชาวนาจำเป็นต้องแข่งขันกับเวลาในแต่ละฤดูกาลผลิต การพึ่งพาอาศัยระหว่างกันได้เปลี่ยนมาเป็นระบบแลกเปลี่ยนด้วยเงินตราและการจ้างแรงงาน

จากการวิจัยพบว่า มีชาวนาจำนวนไม่น้อยที่ได้เปลี่ยนจากการช่วยเหลือแรงงานในไร่นามาเป็นการว่าจ้างแรงงานในฤดูผลิตที่สำคัญ ขั้นตอนต่างๆ ตั้งแต่การไถ ปักดำ เก็บเกี่ยว นวด ในทุกขั้นตอนชาวนาได้ว่าจ้างแรงงาน ทดแทนแรงงานช่วยเหลือภายในชุมชนเช่นในอดีต อาจเป็นเพราะว่าปัจจุบันชาวนาได้เปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการผลิตมาสู่รูปแบบใหม่ที่เน้นความสะดวกรวดเร็ว อีกทั้งต้องการสิ่งตอบแทนเป็นเงินตรามาจุนเจือครอบครัว จึงทำให้ชาวนาในหมู่บ้านหันมารับจ้างแรงงานมากขึ้นกว่าเดิมที่นิยมช่วยเหลือแรงงานต่อกันโดยอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองในชุมชน

การพึ่งพาแรงงานจะมีลักษณะการเหมาจ่ายค่าแรงต่อไร่ เมื่อชาวনারายใดก็ตามที่ต้องการว่าจ้างเก็บเกี่ยวผลผลิตในไร่นา ก็จะมีนายหน้ารับทำหน้าที่ติดต่อรับจ้างเกี่ยวข้าว โดยคนงานที่อยู่ใกล้เคียงกับชุมชนสันทรายยาวจะเป็นแรงงานในการเกี่ยวแต่ละครั้ง การเหมาจ่ายจะคิดในอัตราไร่ละ 300 บาท จำนวนแรงงานจะมีประมาณ 8 - 10 คน เจ้าของนาจะสะดวกในแง่ที่ไม่ต้องหาแรงงานเก็บเกี่ยวเอง แต่ชาวนาจะเสียต้นทุนการผลิตสูงกว่าที่เคยใช้แรงงานช่วยเหลือระหว่างกันในชุมชน

ปัจจุบันค่าจ้างแรงงานในภาคเกษตรกรรมได้สูงขึ้นด้วยสาเหตุจากปัจจัยต่างๆ คือ แรงงานในครอบครัวได้เคลื่อนย้ายออกจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและการบริการมากยิ่งขึ้น ชาวนาในหมู่บ้าน 50 % ได้ขายที่นาเพื่อนำเงินมาปลดเปลื้องภาระหนี้สินและจุนเจือครอบครัว ชาวนาได้หันมาประกอบอาชีพรับจ้างบริการในตัวเมือง

อันเป็นทางเลือกใหม่ของชาวนา ด้วยลักษณะของการผลิตแบบแผนใหม่มิได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวนา แต่กลับทำให้ชาวนายากจนลง มีหนี้สินจนแทบล้มละลาย ทางเลือกของชาวนาจึงถูกบีบให้ออกจากวงจรการผลิตในภาคเกษตรกรรมอย่างไม่มีทางเลือก จะเหลือเพียงชาวนาอีกจำนวนหนึ่งที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนต่อไปในภาวะเศรษฐกิจที่บีบรัด ชาวนาที่ยังทำนาอยู่ในหมู่บ้านส่วนใหญ่ 80 % จะเป็นชาวนายากจนที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว มีภาวะการเป็นหนี้สินอยู่แทบทุกครัวเรือนที่ยากจน แม้ค่าจ้างแรงงานจะเพิ่มสูงขึ้นมากกว่าเดิม แต่สินค้าต่างๆ ที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวันก็มีราคาที่สูงขึ้น วงจรชีวิตของชาวนาจึงไม่อาจหลุดพ้นความยากจนและการเป็นหนี้สินไปได้ โดยเฉพาะสภาพเศรษฐกิจปัจจุบันที่เน้นการแข่งขัน ซึ่งจะต้องใช้ต้นทุนการผลิตที่สูง ครอบครัวชาวนาภาคเหนือ จึงตกอยู่ในสถานะที่ถูกบีบให้พ้นวงจรการผลิตในสภาพที่ต้องจำนน

งานวิจัยจำนวนมากของนักสังคมจิตวิทยา และนักมานุษยวิทยาในท้องถิ่นภาคต่างๆ ของประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมา ได้ชี้ถึงแนวโน้มดังกล่าว เช่นงานของ Piker (1975) ที่เข้าไปศึกษาในชุมชนชนบทภาคเหนือ ชี้ว่า ผลกระทบของการผลิตแบบทุนนิยมนั้น ไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในรูปแบบของความมั่งคั่งหรือรายได้ หรือการถือครองที่ดินระหว่างกลุ่มชาวนาเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงความแตกสลายของความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ แต่เดิมนั้น ระบบเครือญาติเน้นหนักในแง่ของการแลกเปลี่ยนแรงงานและบริการ โดยเฉพาะในขั้นตอนต่างๆ ของการทำเกษตร แนวโน้มที่เกิดขึ้นก็คือ ชาวนาที่มีฐานะร่ำรวยมักจะอาศัยการว่าจ้างแรงงานเป็นหลัก เนื่องจากระบบคุณค่าของชุมชน โดยเฉพาะการพึ่งพาอาศัยกันในชุมชนแบบเก่าได้หมดไป ในขณะที่ระบบคุณค่าดั้งเดิมของชุมชนโดยตัวของมันเองก็ไม่มี ความสอดคล้องกับวิถีการผลิตแบบใหม่ ที่เน้นการแข่งขัน และความรวดเร็วในการผลิต

เมื่อชาวนาบ้านสันทรายยาวได้เปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการผลิตมาสู่แผนใหม่ สิ่งซึ่งผลกระทบต่อสถาบันครอบครัวประการสำคัญก็คือ การแบ่งงานกันทำในครอบครัว

ได้เปลี่ยนไป ครอบครัวในอดีตจะมีการแบ่งงานกันทำตามคุณลักษณะของสังคมพื้นบ้าน เกษตรกรรม ชายมีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว ทำงานหนักในไร่นา ส่วนหญิงมีหน้าที่ดูแล บ้านเรือน ประกอบอาหาร เลี้ยงบุตร และช่วยเหลืองานในไร่นาเป็นบางครั้ง บุตรก็จะช่วยเหลืองานบิดามารดาในเรื่องเล็กๆ น้อย ๆ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว จะแน่นแฟ้น บิดามารดามักจะนิยมให้บุตรสืบทอดอาชีพชวาวนาต่อจากตน แต่เมื่อแบบ แผนการผลิตได้เปลี่ยนไป โดยการทำนาปีละ 2 ครั้ง หรือการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในไร่นา สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อสถาบันครอบครัวที่ฝ่ายหญิงต้องทำงานหนัก มากกว่าเดิมหลายเท่า เพื่อหารายได้มาเป็นค่าใช้จ่ายในไร่นาและในครอบครัว บุตร ชายและหญิงเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นก็จะออกไปทำงานนอกหมู่บ้านเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระต่างๆ การแบ่งงานกันทำจึงเปลี่ยนมาเป็นการทำงานส่วนบุคคลนอกไร่นามากขึ้น โครงสร้าง ความสัมพันธ์ในครอบครัวมิได้แน่นแฟ้นเช่นเดิมอีกต่อไป บิดามารดามิได้มีเวลาบปะ พุดคุย อบรมสั่งสอนบุตรอย่างเช่นอดีต การแข่งขันเวลาเกิดขึ้นโดยตลอด บุตรชาย และหญิงเมื่อกลับมาบ้านหลังเลิกงานก็มักจะอ่อนเพลียหลับไหลเพื่อตื่นไปทำงานในวันต่อไป บิดามารดาต้องรับภาระหนักทั้งงานในไร่นา และงานรับจ้างเพื่อเสริมรายได้นอก ไร่นา

ปัญหาทางด้านค่านิยมจึงเป็นสิ่งสำคัญ ในข้อเท็จจริงที่ว่าเทคโนโลยีได้นำเอา ความเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคม และในระดับปลึกย่อย เช่นครอบครัว ผลกระทบต่างๆ จึง ส่อให้เห็นว่า เมื่อเกิดทางลือกใหม่ๆ ขึ้น ไม่ว่าจะป็นรูปแบบสินค้าและบริการที่มุ่งเข้า สู่ชนบท พฤติกรรมต่างๆ ในการเลือก จึงได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตที่เคยสั่งสมมาใน ชุมชนพื้นบ้าน

จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ในเรื่องการเปลี่ยนแปลง เทคโนโลยี:ผลกระทบต่อมนุษย์และสังคม พ.ศ.2530 หน้า 37 ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าใน ขณะนี้ได้มีการตรวจสอบสมมุติฐานดังกล่าวและสมมุติฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกัน ตัวอย่าง เช่น ดร.ไอรีน ทาวิสส์ (Irene Taviss) แห่งโครงการเทคโนโลยีและสังคมของ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด กำลังศึกษาเพื่อสำรวจถึงความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

ว่าเป็นสาเหตุอันแท้จริงของความเครียดและความเปลี่ยนแปลงในระบบค่านิยม เมื่อเทคโนโลยีทำให้อุดมคติของสังคมบางประการสามารถเป็นไปได้โดยสะดวก แต่สังคมกลับไม่กระทำตามที่ควรจะเป็นเช่นนั้น ความขัดแย้งระหว่างหลักการและการปฏิบัติจะมีมากขึ้น และจะนำไปสู่ความเครียดใหม่ๆ หรือเพิ่มระดับความเครียดขึ้นก็ได้

ปรีชา ไสละบาท (2532) ได้กล่าวว่า เมื่อชีวิตของชาวนาเริ่มเข้าไปเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจแบบมีการแข่งขันมากยิ่งขึ้น มาตรฐานการครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้นได้ทำให้ชาวนาเริ่มคาดหวังถึงผลตอบแทนที่เป็นตัวเงินมากขึ้น และเมื่อไม่ได้รับผลตอบแทนก็จะรู้สึกถึงเครียด ไม่พึงพอใจและขมขื่น ชาวนาเริ่มมีความปรารถนาต่อสินค้าและบริการนานาชนิด มีค่านิยมต่อการแข่งขันทางการเงินและเศรษฐกิจเพื่อความไม่เฟื่องฟูสบายแบบชาวเมืองมากขึ้น กลายเป็นผู้ที่มีการแข่งขันหนักหน่วง เพื่อที่จะได้บริโภคสินค้าและเพื่อสภาวะทางสังคม

ผลที่เห็นได้ชัดจากการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการผลิตอันสำคัญอีกประการก็คือ ชาวนาในบ้านสันทรายยาว มีโครงสร้างขนาดครอบครัวเล็กลงกว่าเดิมในอดีต จากสาเหตุปัจจัยที่ชาวนาต้องทำการผลิต 2 ครั้งต่อปี ในลักษณะเข้มข้น โดยพื้นที่การผลิตมิได้เพิ่มขึ้น ผู้ที่มีทุนรอนและที่ดินทำกินมักจะได้เปรียบ ผู้ที่เสียเปรียบมักจะเป็นชาวนาที่ยากจน มีภาระหนี้สินติดตัว ผลที่ตามมาคือ ชาวนารับจ้างเหล่านั้นกลายมาเป็นกรรมกรรับจ้างในเมืองในช่วงที่หมดฤดูกาลผลิต และมีสมาชิกของชาวนาอีกหลายหลายครอบครัวที่อพยพเคลื่อนย้ายแรงงานออกจากภาคเกษตรกรรมในสภาวะเศรษฐกิจบีบรัด ขนาดของครัวเรือนเดิมที่เคยมีสมาชิกอยู่ 5 - 8 คน ต่อครัวเรือน ปัจจุบันจะเหลือเพียง 2 - 3 คนเป็นอย่างมาก

จากการสัมภาษณ์ครัวเรือนชาวนาในบ้านสันทรายยาว พบว่าชาวนาในหมู่บ้านมักจะหันไปประกอบอาชีพอื่นในที่ต่างๆ โดยเฉพาะคนหนุ่มสาวที่มีได้ทำนาเหมือนบิดามารดา แรงงานอพยพในหมู่บ้านจะประกอบไปด้วยคนหนุ่มสาวที่มีอายุระหว่าง 18 - 25 ปี โดยมักจะเข้าไปทำงานในตัวจังหวัด อีกส่วนหนึ่งได้อพยพเข้ากรุงเทพฯ

โดยทำงานบริการต่างๆ ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนแล้ว จำนวนแรงงานอพยพจากหมู่บ้านเข้าสู่ตัวเมืองเชียงใหม่จะมีจำนวนสูงกว่ากรุงเทพฯ และแห่งอื่นๆ นอกจากนั้นแรงงานส่วนหนึ่งของชนบทได้ถูกกลืนเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดต่าง ๆ ที่ใกล้เคียงกับจังหวัดเชียงใหม่ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าปัจจุบันชุมชนหมู่บ้านสันทรายยาวได้มีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานอยู่ในเกณฑ์ที่สูง โดยเฉพาะคนหนุ่มสาว ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานอย่างมาก

จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้สำรวจเรื่องการว่างงานในชนบท ในปี พ.ศ. 2528 พบว่าในกรณีของสังคมไทย แรงงานชนบทที่มีการว่างงานหรือมีการทำงานไม่เต็มที่ในช่วงที่รอฤดูกาลเพาะปลูกจำนวนไม่น้อยที่ได้อพยพไปทำงานนอกท้องถิ่นของตน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือเป็นภาคที่มีการเคลื่อนย้ายแรงงานมากที่สุด โดยมีจุดหมายปลายทางที่กรุงเทพฯ เหตุผลสำคัญของการเคลื่อนย้ายแรงงานจากชนบทก็คือ เป็นการหางานทำนอกฤดูกาลการเกษตร เช่น ปี พ.ศ. 2526 มีจำนวนแรงงานชนบทที่เคลื่อนย้ายเข้าสู่กรุงเทพฯ และ 3 จังหวัดใกล้เคียง ด้วยเหตุผลดังกล่าวเป็นจำนวนสูงถึง 30,000 คน แรงงานอพยพส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในวัยหนุ่มสาว มีอายุอยู่ในช่วง 13 - 25 ปี มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ยากจน อันเนื่องมาจากไร่นาที่ทำกินหรือมีเนื้อที่ถือครองต่ำ ผลผลิตไม่พอเลี้ยงครอบครัว ดำรงชีพอยู่ด้วยการรับจ้างทั่วไป สาเหตุสำคัญของการอพยพเนื่องจากไม่มีงานทำในหมู่บ้านในช่วงรอฤดูกาลผลิต มีนายจ้างมารับไปทำงาน มีเพื่อนหรือญาติพี่น้องชักชวนไป เอาอย่างผู้ที่อพยพไปแล้ว และผลผลิตต่ำไม่พอกิน

นอกเหนือจากปัญหาและผลกระทบ จากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีทางการผลิต ที่ทำให้ชาวบ้านสันทรายยาวต้องย้ายถิ่นฐานเพื่อแสวงหางานในช่วงรอฤดูกาลเพาะปลูกแล้ว ปัญหาความยากจนก็คืออีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านต้องอพยพเคลื่อนย้ายแรงงาน เมื่อผลผลิตตกต่ำ ตกเป็นหนี้สินแก่นายทุน เพราะโครงสร้างทางการผลิตมิได้เอื้อต่อชาวบ้านในการประกอบอาชีพอย่างถาวร ปัญหาหนี้สินที่ตกค้างในแต่ละฤดู

ภาค คือสิ่งที่ทำให้ชาวบราฮ์มาชนต้องตัดสินใจอพยพออกจากหมู่บ้านไปชาย
ฝั่งขวา เห็นกรรมกรรับจ้างในเมืองเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ

การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการผลิตที่ส่งผลกระทบต่อครอบครัวชาวบ
ราฮ์มาชน สิ่งที่เห็นเด่นชัดก็คือ ลักษณะครอบครัวชาวบราฮ์มาที่เคยมีลักษณะแบบครอบครัว
ขยายได้กลายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น การทำงานทุกคนต้องรับภาระหนัก
รวมทั้งเกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากแรงงานในไร่มาเข้าสู่ตัวเมือง และโรงงาน
อุตสาหกรรม รวมทั้งค่านิยมการบริโภคของครัวเรือนชาวบราฮ์มาในหมู่บ้านที่เปลี่ยนไปจาก
การดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายไปสู่การพึ่งพาตลาดและสินค้าจากการบริการ ดังนั้นจึง
เห็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ว่า การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการผลิตทำให้
เกิดผลกระทบต่อสถาบันครอบครัว

3.3 สมมติฐานที่ 3 การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการผลิตทำให้เกิด
ผลกระทบต่อสถาบันศาสนาและความเชื่อ

สถาบันศาสนา เป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมชาวบราฮ์มาภาคเหนือมาอย่างยาวนานตั้งแต่
ครั้งในอดีต สังคมหมู่บ้านบราฮ์มาชนยังคงมีอยู่ในสถาบันทางศาสนาที่ทุกคนยอมรับและ
ปฏิบัติตามคำสั่งสอน วัดจะเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมทางพุทธศาสนา
กิจกรรมของวัดมีให้เห็นสื่อกลางความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับวัดภายในชุมชน

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนชาวบราฮ์มาที่เห็นใน
เรื่องการผลิตเพื่อขายและการขยายผลผลิตได้มีอิทธิพลต่อชาวบราฮ์มาในแง่ที่ว่า ชาวบรา
ฮ์มาสูญเสียความสัมพันธ์ในบางส่วนที่ใกล้ชิดระหว่างกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่ได้ดำเนินมา
ตั้งแต่ครั้งอดีต ชาวบราฮ์มาได้มีเวลาว่างมาร่วมทำกิจกรรมเช่นแต่ก่อน เพราะเศรษฐกิจ
ภายในครอบครัวต้องพึ่งพากับตลาดภายนอก ชาวบราฮ์มาต้องทำงานหนักมากกว่าเดิม
เวลาว่างลดน้อยลง ราษฎรได้กลับมอลงสวนทางกับราษฎร อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง

เศรษฐกิจ ทำให้ชาวนาต้องดิ้นรนแสวงหาเงินทองมาหล่อเลี้ยงครอบครัวรวมถึงการ
 เปลี่ยนแบบในการบริโภคจากอิทธิพลวัฒนธรรมเมือง ซึ่งสวนทางกับคำสอนทางพุทธ
 ศาสนาที่มุ่งให้สมาชิกในสังคมดำรงอยู่อย่างเรียบง่าย

จากการวิจัยพบว่า กลุ่มบุคคลในหมู่บ้านสันทรายยาวที่อยู่ในวัยชรา มักจะร่วม
 ร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาอยู่เป็นประจำ เช่น การทำบุญในวันสำคัญต่างๆเป็นประจำ
 คนชราจะทำกิจกรรมทุกครั้ง ส่วนกลุ่มบุคคลที่มีอายุอยู่ในวัยกลางคนและคนหนุ่มสาวมี
 ได้ร่วมในกิจกรรมดังกล่าวเช่นแต่ก่อน อาจเป็นเพราะชาวนาผู้อยู่ในวัยกลางคนต้องทำ
 งานหนักมากกว่าเดิมในการดิ้นรนแสวงหาเงินตรามาเลี้ยงครอบครัวและต่อสู้กับภาวะ
 หนี้สินในวงจรของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม มีเพียงชาวนาบางครัวเรือนที่มีฐานะดีได้เข้า
 ร่วมกิจกรรมดังกล่าวอยู่เป็นประจำและมักได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งสำคัญต่างๆทาง
 พุทธศาสนา เช่น การเป็นกรรมกรวัด เป็นต้น

ผลของการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการผลิตที่เกิดขึ้นในบ้านสันทรายยาว
 ได้ส่งผลกระทบต่อบทบาทของกลุ่มหนุ่มสาวที่เคยจัดตั้งมาตั้งแต่ครั้งอดีต โดยพระภิกษุภายใน
 วัดจะเป็นผู้จัดตั้งกลุ่มหนุ่มสาวและคอยช่วยเหลือ ส่งสอนอบรมธรรมะต่อกลุ่มหนุ่มสาว
 ให้ประพฤติอยู่ในความดีงาม กลุ่มหนุ่มสาวที่เคยจัดตั้งจะมีอายุระหว่าง 15 - 20 ปี
 กิจกรรมต่างๆ เช่น การพัฒนาที่อยู่อาศัย การรักษาความสะอาดภายในชุมชน การช่วย
 เหลือแรงงานในไร่นา สิ่งเหล่านี้ได้เปลี่ยนแปลงไปเมื่อเศรษฐกิจของสังคมหมู่บ้านต้องพึ่ง
 พาดตลาดจากภายนอก ปัจจุบันหนุ่มสาวที่เคยทำงานอยู่ในไร่นาได้อพยพออกไปทำงานนอก
 ชุมชนมากยิ่งขึ้น ครอบครัวชาวนาที่เคยอาศัยแรงงานเหล่านี้เป็นหลัก ได้เปลี่ยนบทบาท
 ไปเป็นอย่างอื่นเช่น การเป็นกรรมกรรับจ้างในเมือง การทำงานบริการด้านต่างๆ เป็น
 ต้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 เป็นต้นมา กลุ่มหนุ่มสาวในหมู่บ้านได้ลดจำนวนลงจากแต่
 เดิมที่เคยมีถึง 40 คนเป็นอย่างต่ำ ปัจจุบันได้สลายตัวลงพร้อมกับพระภิกษุก็ได้สึกออกไป
 ไปช่วยเหลือครอบครัวในภาวะเศรษฐกิจที่บีบรัด จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง
 ทางการผลิตได้ส่งอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างชวากับกิจกรรมทางพุทธศาสนารวมถึง
 บทบาทของหนุ่มสาวที่เคยมีมาครั้งอดีต

ในการวิเคราะห์ปัญหาสภาพสังคมในปัจจุบันจำต้องพิจารณาถึงความเกี่ยวเนื่องกันของพลังต่างๆที่ดำเนินอยู่ในสังคมอดีตด้วย โครงสร้างสังคมในอดีตนั้นจะประกอบไปด้วยส่วนหลักๆดังนี้ ศาสนธรรม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง ตัวพลังหลักที่ทำหน้าที่กำหนดความเป็นไปในสังคมคือ ศาสนธรรม พลังส่วนนี้จะเป็นตัวกำหนดสิ่งที่เป็นวัฒนธรรมอีกทอดหนึ่งและทั้งสองอย่างจะร่วมกันกำหนดการเมือง เศรษฐกิจโดยจะเกี่ยวพันกันเป็นทอดๆ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเช่นนี้อาจเรียกได้ว่า เป็นความสัมพันธ์เชิงคุณภาพ

แต่ในปัจจุบันได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์ของสถาบันหลักๆทางสังคม สถาบันทางเศรษฐกิจได้มีอิทธิพลอยู่สูงที่จะส่งผลกระทบต่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสถาบันด้านอื่นๆ ความสัมพันธ์ทางการผลิตของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่เข้าสู่หมู่บ้าน ได้สร้างระบบค่านิยม ความคิดขึ้นมาใหม่ นั่นคือ ส่งเสริมกำไรการบริโภคอันฟุ้งเฟ้อการดิ้นรนแสวงหาเงินตรา การขาดพลังต่อรองและขาดคุณธรรมประจำใจ สิ่งเหล่านี้คือกฎแห่งความสัมพันธ์แบบใหม่ เป็นความสัมพันธ์เชิงปริมาณ ซึ่งเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบตามมาอย่างรุนแรง

ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสถาบันหลักทางพุทธศาสนานั้น จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างชาวนาในหมู่บ้านกับกิจกรรมทางศาสนา รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในค่านิยมของคนรุ่นใหม่ ความเชื่อในคำสอนแบบดั้งเดิมที่ให้ยึดหลักความพอดีในการดำเนินชีวิตได้เปลี่ยนไปสู่การดิ้นรนแข่งขันที่มีเงินตราเป็นสิ่งชักจูง ปัจจุบันมักจะมีคำกล่าวที่ว่า "คนรุ่นใหม่ไม่นิยมเข้าวัดกันแล้ว" นั่นคือการเปลี่ยนแปลงในค่านิยมคำสอนจากผลกระทบของระบบทุนนิยมที่ทำให้ความพอดีในการดำรงชีวิตเปลี่ยนแปลงไป

แม้สถาบันทางศาสนาจะได้รับผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ศาสนาก็ยังมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับสังคมหมู่บ้านโดยเป็นศูนย์รวมจิตใจของสมาชิกชุมชนได้อย่างดี จากการวิจัยพบว่าหนุ่มสาวที่ได้ออกไปทำงานนอกหมู่บ้านจะกลับมาเยี่ยมเยียนครอบครัวและร่วมทำบุญในวันสำคัญต่างๆเช่น วันสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น เป็น

ประจำทุกปี นอกเหนือจากกลุ่มผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านจะร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา ทุกครั้ง

ดังนั้น สังคมหมู่บ้านสันทรายยาวจึงเป็นสังคมที่กำลังอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดการผสมผสานระหว่างสังคมประเพณี (Folk Society) และสังคมเมือง (Urban Society) การเป็นสังคมประเพณีจะดำรงให้เห็นถึงความเชื่อดั้งเดิมที่ยังคงรักษาไว้มาตั้งแต่ครั้งอดีต เช่นการเชื่อในเรื่องของไสยศาสตร์ สิ่งเร้นลับ ประเพณีเก่าๆ เป็นต้น และสังคมสมัยใหม่ที่ได้นำเอาเทคโนโลยีทางการผลิตต่างๆมาใช้ในหมู่บ้าน รวมถึงระบบความคิดและค่านิยมที่ลอกเลียนแบบสังคมเมือง

การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีที่มีต่อความเชื่อพื้นบ้านดั้งเดิมนั้น ปัจจุบันประเพณีความเชื่อถือบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตของชาวนา เช่น ประเพณีการสู้วัวควาย ได้สูญหายไปหลังจากที่เครื่องจักรได้เข้ามาทดแทนแรงงานสัตว์ในอันที่จะช่วยให้ชาวนาสามารถผลิตไปอย่างรวดเร็ว ความผูกพันระหว่างคนกับสัตว์ได้เปลี่ยนแปลงไป เครื่องจักรทำให้จิตใจของมนุษย์ขาดความอ่อนโยน การทำงานจึงเป็นไปในลักษณะกลไกมากกว่าในอดีตที่เคยทำด้วยความสนุกสนานรื่นเริง สามัคคีต่อกัน

วิถีชีวิตของชาวนาได้เปลี่ยนแปลงไปตามเทคโนโลยีที่เขานำมาใช้ ก่อนนี้ชาวนาเคยใช้ควายไถนา ความต้องออกแรง คนต้องออกแรง ควายกับคนจึงเป็นคู่ทุกข์คู่ยากต่อกันเสมอมา ชาวนารักควายและเลี้ยงดูควายเป็นอย่างดี เมื่อหันไปใช้รถไถนาความผูกพันทางใจที่มีต่อสัตว์เลี้ยงก็ลดลงไปตามส่วน นิสัยใจคอและพฤติกรรมที่มีต่อสัตว์ย่อมเปลี่ยนแปลงไปได้มาก

จากงานวิจัยพบว่า ปัจจุบันประเพณีเก่าๆเกี่ยวกับการผลิตของชาวนาในบ้านสันทรายยาวรวมถึงความเชื่อได้สูญหายลงเช่น การไหว้เจ้าแม่พระโพสพ ความเชื่อในเรื่องของผีดอยด้วน (ผีที่เข้ามาทำลายผลผลิตในไร่นา) สิ่งเหล่านี้ได้ถูกความเชื่อถือแบบวิทยาศาสตร์เข้าครอบงำจนทำให้สูญหายลง

ก่อน สวัสดิ์พาณิชย์ (2524) ได้อธิบายว่า เทคโนโลยีที่แพร่เข้าไปถึงอีสาน ไม่ว่าจะเป็นรถจักรยานยนต์ รถสามล้อ รถไถนา ส่งมส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตของชาวชนบทเป็นอย่างมาก เมื่อดูโดยส่วนรวมแล้ว แทนที่เครื่องทุ่นแรงเหล่านี้ จะเห็นประโยชน์แก่เขา มักจะทำให้เขายากจนลง นอกจากนั้นนิสัยได้เปลี่ยนไปจากเดิม การรักธรรมชาติ ความเอาใจใส่ต่อสัตว์เลี้ยง การหวงแหนต่อพื้นแผ่นดินที่เขาเป็น เจ้าของอาจจะเปลี่ยนรูปไปได้มาก

จากการศึกษาวิจัยในบ้านสันทรายยาวพบว่า ปัจจุบันนี้จำนวนวัวควายในหมู่บ้านได้ลดทอนลงทั้งหมด ซึ่งเป็นผลมาจากการนำเครื่องจักรมาใช้ในช่วงปี พ.ศ. 2519-ปัจจุบัน นวัตกรรมเทคโนโลยีทางการผลิตอันทันสมัยที่เข้ามาสู่ชุมชนชาวนา จำพวกรถไถนาเดิมตามได้เพิ่มมากขึ้น ความเชื่อถือแบบเก่าๆได้สูญหายลง ชาวนามีได้รักวัวควายเหมือนเช่นในอดีตที่มีชีวิตผูกพันระหว่างการผลิตแบบสังคมประเพณีและความเชื่อที่เกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติ

ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อโครงสร้างศาสนานั้น กิจกรรมพุทธศาสนาของครอบครัวชาวนาในอดีตได้เคยร่วมในงานบุญ งานกุศล ซึ่งปัจจุบันชาวนามีได้มีเวลาว่างในการทำกิจกรรมเพราะต้องออกไปหารายได้ช่วยเหลือครอบครัวเพื่อปลดเปลื้องภาระหนี้สิน ทั้งความเชื่อถือเก่าๆในพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำนาได้สูญหายลง เช่น พิธีส่งวัวควาย เป็นต้น หลังจากที่น่าเครื่องจักรมาใช้ในการผลิต ดังนั้นจึงเห็นไปตามสมมติฐานที่ 3 ที่ว่า การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการผลิตทำให้เกิดผลกระทบต่อสถาบันศาสนาและความเชื่อ

4. การวิเคราะห์เชิงทฤษฎี

ทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้มีผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ (Structural Functional Theory) ของ แรตคลิฟ ทรานส์ ได้อธิบายถึง ระบอบความสัมพันธ์ภาคในสังคมที่มีส่วนประกอบอันต่อเนื่องต่อกันของ โครงสร้างสังคมนั้นๆ โครงสร้างของสังคมได้มีองค์ประกอบย่อยๆที่ส่งให้เห็นถึงหน้าที่ต่างๆ เพื่อตอบสนอง

ความต้องการความจำเป็นของสังคม โดยผสมผสานขึ้นเป็นโครงสร้างของสังคมอย่างดี

โครงสร้างและหน้าที่จึงเป็นการอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในสังคมหนึ่ง โดยอาจจะเกิดขึ้นจากอิทธิพลจากภายนอกที่เข้ามามีบทบาทก็ได้ โครงสร้างของสังคมจะประกอบไปด้วยสถาบันหลักต่างๆ เช่น สถาบันทางเศรษฐกิจ สถาบันทางศาสนา สถาบันทางการเมือง สถาบันทางการศึกษา เป็นต้น ซึ่งแต่ละสถาบันในสังคมจะมีความสัมพันธ์ต่อกัน และในแต่ละสถาบันก็จะแสดงให้เห็นถึงการทำหน้าที่ต่างๆ ในการเสนอแบบแผน บรรทัดฐาน ขนบธรรมเนียมประเพณีในกิจกรรมของชุมชนให้ดำรงอยู่ต่อไป

เมื่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมส่วนหนึ่งได้เปลี่ยนแปลงโดยผลจากแรงกระทบจากภายนอกจะทำให้โครงสร้างส่วนที่เหลือได้รับผลกระทบต่อกัน เช่น การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างความสัมพันธ์ทางการผลิตของชาวนาจากเศรษฐกิจแบบยังชีพมาสู่เศรษฐกิจเพื่อการค้าโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อผลกำไรและพึงพิงตลาดจากภายนอก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบค่านิยม ความเชื่อ วิถีชีวิตต่างๆที่เคยมีมาในอดีต จากแรงกระทบดังกล่าวทำให้สังคมชาวนาในชุมชนที่เคยมีวิถีชีวิตที่เคยพึ่งพาตัวเองต้องเข้าไปผูกพันกับระบบทุนนิยมที่ต้องดิ้นรนแข่งขันแสวงหาเงินตราทดแทนการมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สิ่งเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า จุดมุ่งหมายเดิมของสังคมชาวนาได้เปลี่ยนแปลงจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกันในชุมชนไปสู่ความดิ้นรนและความเป็นปัจเจกชนมากยิ่งขึ้น

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ของสังคมที่มีกลไกการปรับตัวเพื่อความสมดุลอยู่ได้เป็นหลัก เช่น สังคมเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมของชาวนาสามารถที่จะจัดสรรทรัพยากรได้ด้วยตนเอง ซึ่งขณะเดียวกันระบบการผลิตก็จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องอย่างครบวงจรโดยมีทั้งการสร้างงานเกษตรกรรมและหัตถกรรมภายในหมู่บ้านที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ทั้งชุมชน หากชุมชนมีปัญหาไม่ว่าด้านใดด้านหนึ่ง สถาบันทางศาสนาก็จะช่วยเหลือปลอบประโลมจิตใจชี้แนะให้คำสั่งสอนเพื่อแก้ปัญหาได้อย่างดี

ในกระแสสังคมปัจจุบัน ระบบทุนนิยมได้ทำลายความสัมพันธ์ของโครงสร้างทางการผลิตแบบดั้งเดิมจากเงื่อนไขและอิทธิพลการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย แบบอย่างความสัมพันธ์ชนิดใหม่เป็นความสัมพันธ์ที่ทำลายความเชื่อมั่น จิตสำนึก การพึ่งพาตนเอง ซึ่งเป็นแบบแผนความสัมพันธ์ของความแลกเปลี่ยนด้วยเงินตรา สังคมชาวนาในชนบทจึงขาดความสมดุลย์ของชีวิตที่ผ่านมา

นอกจากนี้สังคมที่เคยมีลักษณะสมดุลย์ของตัวเองมักจะถูกกระทบด้วยสังคมที่มีศักยภาพสูงกว่า (สังคมเมือง) จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ ประเพณี และวัฒนธรรม ถ้าวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบระหว่างชุมชนเกษตรกรรมกับการพัฒนาจากส่วนกลางจะเห็นได้ว่า เศรษฐกิจจะเป็นตัวกระทบเข้าไปก่อน ซึ่งจะทำให้เกิดสภาพความสมดุลย์ของสังคมเสียไปและเกิดการปรับตัวอย่างไม่สอดคล้องต่อกัน นั่นคือ เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในบางด้าน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจทำให้ส่งผลกระทบต่อค่านิยม ความเชื่อและวัฒนธรรม ซึ่งไม่มีความสอดคล้องและยังเกิดปัญหาต่างๆตามมา ดังนั้นสังคมจึงต้องปรับตนเอง เข้าไปสู่ความสมดุลย์เดิมด้วยหลักของการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาและพึ่งพาตนเองได้

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่จึงเป็นทฤษฎีที่มองถึงพัฒนาการการของระบบสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของอิทธิพลที่เข้ามากระทบ โดยการทำหน้าที่ที่เคยตอบสนองความจำเป็นของสังคมชาวนาในอดีต ได้กลายมาเป็นการทำหน้าที่ที่มุ่งแสวงหาเงินตรา การบริโภคอย่างดิ้นรน การทำหน้าที่จึงขัดกับวิถีชีวิตอันเรียบง่ายในอดีต สภาพของสังคมชาวนาจึงเกิดความตึงเครียด คาดหวังและสูญเสียการทำหน้าที่เดิม การปรับตนเองเพื่อเข้าสู่สภาวะเดิมนั้น จึงเป็นการสร้างจิตสำนึกรวมทั้งอำนาจการต่อรองด้วยภูมิปัญญาของชาวบ้านจากการช่วยเหลือของทุกๆฝ่ายอย่างจริงจัง